

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 2) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอบางพลี ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน ในอำเภอบางพลี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแนวคำถามสำหรับสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี ในภาพรวมได้จำนวน 36 ภูมิปัญญาจากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 23 คนจาก 5 ตำบล (ยกเว้นหนองปรือ ไม่พบภูมิปัญญาท้องถิ่น) ได้แก่ บางปลา บางโฉลง บางพลีใหญ่ ราชาทะเว บางแก้ว จำแนกตามสาขาที่ทำการศึกษาประกอบด้วย ภูมิปัญญาสาขาเกษตรกรรม ได้แก่ ด้านอาหาร สาขาศิลปกรรม ได้แก่ ด้านหัตถกรรม ด้านงานประดิษฐ์ ด้านดนตรี (นาฏศิลป์) สาขาสาธารณสุข ได้แก่ ด้านการแพทย์แผนไทย และด้านสมุนไพรพื้นบ้าน สาขาเกษตรกรรม ด้านการทำไร่ และสาขาอื่นได้แก่ นวัตกรรม ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลงานหรือผลิตภัณฑ์ กระบวนการเรียนรู้และสังสมประสบการณ์ การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา ลักษณะผลิตภัณฑ์/ผลงาน และอื่นๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี โดยสรุปมีดังนี้

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 78.26 เป็นเพศชาย 5 คนคิดเป็นร้อยละ 22.74 มีอายุ 40 - 60 ปีมากที่สุด จำนวน 13 คนคิดเป็นร้อยละ 56.52 รองลงมาคืออายุระหว่าง 61ปีขึ้นไป จำนวน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 39.13 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวนเท่ากัน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 39.13 รองลงมาคือระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา 7 คนคิดเป็นร้อยละ 30.43 มีสถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 11 คนคิดเป็นร้อยละ 47.83 รองลงมาคือหม้าย/หย่าร้าง จำนวน 7 คนคิดเป็นร้อยละ 30.43 อาศัยอยู่ในตำบลบางโฉลงมากที่สุด จำนวน 7 คนคิดเป็นร้อยละ 30.43 รองลงมาคือ บางปลาและบางแก้วมีจำนวน

ผลงานหรือผลิตภัณฑ์

งานของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลงานหรือผลิตภัณฑ์ผสมผสานกันระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นรุ่นเก่า กับภูมิปัญญาท้องถิ่นรุ่นใหม่ ผลิตภัณฑ์หรือผลงานที่เป็น **สาขาคหกรรม** เช่น อาหาร ก็จะมีทั้งที่เป็นของโบราณส่งต่อมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ปู่ย่าตายาย พ่อแม่ เช่น ปลาสดตากแห้งทอดเผือก ขนมกงบางปลา เป็นต้น โดยผลิตภัณฑ์บางอย่างก็มาปรับปรุงพัฒนาให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น อาหารบางอย่างเป็นอาหารที่ได้มาจากการศึกษาเรียนรู้โดยทำขึ้นมาใหม่ เช่น เฉาก๊วยเห็ดหูหนู แหนมเห็ด กล้วยกวน เป็นต้น มีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันบ้าง ปรับปรุงวัตถุดิบแต่ยังคงเอกลักษณ์ เช่น รสชาติ รูปลักษณ์ บางอย่างยังคงเหมือนเดิม **สาขาศิลปกรรม** ด้านหัตถกรรม และด้านงานประดิษฐ์ ส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือในการผลิต ต้องมีความประณีต สวยงาม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง ซึ่งบางผลิตภัณฑ์ก็เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น กล้องกระดาษทึบจากผักตบชวา กระเป๋าหนังปลากะเบน เครื่องหนังจะเข้ เครื่องปั้นวิจิตรศิลป์ ฝาชีเตคูพาง เป็นต้น สำหรับด้านดนตรีนาฏศิลป์ ได้แก่ ละครชาตรีคณะสุดประเสริฐ และคณะอื่นๆ ในอำเภอบางพลีซึ่งมีหลายคณะ ก็เป็นการแสดงที่มีมายาวนานเช่นกันสืบทอดรุ่นต่อรุ่น มาจนถึงยุคปัจจุบัน และก็ยังมีการอนุรักษ์และสืบทอดอย่างต่อเนื่อง **สาขาสาธารณสุข** ด้านการแพทย์แผนไทย และด้านสมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของสมุนไพร เช่น ยาหม่องสมุนไพรตราตาผ้าฝ้าย ชีผึ้งสมุนไพรเสลดพังพอน เป็นต้น **สาขาเกษตรกรรม** ด้านการทำไร่ ได้แก่ การปลูกผักปลอดสารพิษ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเน้นการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เน้นทำเพื่อการค้าใหญ่โตมากนักแต่ทำเพื่อเลี้ยงชีพและส่งต่อความรู้ให้กับคนรุ่นต่อไป

การผลิตผลิตภัณฑ์/ผลงาน

การผลิตของผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่ จะไม่ซับซ้อนมากเน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่าย วัสดุที่นำมาทำผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นสาขาคหกรรม (ด้านอาหาร) สาขาศิลปกรรม (ด้านหัตถกรรม ด้านงานประดิษฐ์ ด้านดนตรี (นาฏศิลป์) สาขาสาธารณสุข (ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านสมุนไพรพื้นบ้าน) สาขาเกษตรกรรม (ด้านทำไร่) และด้านนวัตกรรม ส่วนใหญ่ก็ใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นหาซื้อได้ง่าย นอกนั้นก็ผลิตผลิตภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่นที่มีอยู่โดยทั่วไป ถ้าเป็นการแสดงศิลปะต่างๆ ก็เน้นการประยุกต์ให้ทันสมัยเหมาะกับยุคปัจจุบัน

กระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมประสบการณ์

ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละท่านจะมีกระบวนการเรียนรู้และการส่งเสริมประสบการณ์ในลักษณะที่แตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้ทรงภูมิปัญญาได้มาโดยสรุปได้ดังนี้

1. การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการคิดค้นและจากการเรียนรู้ถูกเรียนผิด หรือการลองถูกลองผิดด้วยตนเองผ่านการฝึกฝนและพัฒนาฝีมือมานานงานที่ออกมาทั้งสวยและไม่สวย แต่อาศัยใจรักและความมุ่งมั่นค่อยๆ พัฒนาฝีมือ

2. การได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดามารดา บรรพบุรุษ และนำมาปฏิบัติจนมีความเชี่ยวชาญ มีการคิดพัฒนาลักษณะของผลิตภัณฑ์ต่อยอดจากของเดิมให้มีความทันสมัยและเป็นที่ต้องการของคนในยุคปัจจุบันมากขึ้น

3. การเรียนรู้จากครูรุ่นเก่า ครูบาอาจารย์และมีการฝึกปฏิบัติจริงจนทำให้เกิดความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ มีการหาทำทางที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซากจำเจ

4. การเรียนรู้โดยการเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานที่จัดฝึกอบรมต่างๆโดยทำการฝึกฝน และปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและมีการพัฒนาต่อยอดของผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายและประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน

สำหรับการส่งสมประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาพบว่า มีประสบการณ์ ประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปีและประสบการณ์ 31 ปีขึ้นไปมากที่สุดเท่ากัน จำนวน 8 คน คิดเป็นคิด เป็นร้อยละ 34.78 รองลงมาคือประสบการณ์ 11 – 20 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74

การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยทั่วไปผู้ทรงภูมิปัญญาจะมีการถ่ายทอดความรู้ที่มีในหลากหลายวิธี คือ การถูกเชิญไป เป็นวิทยากรสอนให้กลุ่มคนตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในสถานที่ราชการและเอกชนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ให้กับญาติ พี่ น้อง เพื่อนและบุคคลทั่วไปในชุมชน ที่สนใจเข้ามาศึกษาที่แหล่งผลิตเป็นรายๆ ไป ทำ มาแล้วหลายคน หลายรุ่นมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่สำหรับบางภูมิปัญญาที่ไม่ได้ถ่ายทอดให้กับคนภายนอก จะส่งต่อเฉพาะในครอบครัว ลูกหลาน เท่านั้น

ผลิตภัณฑ์

กรรมวิธีในการผลิตของผู้ทรงภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับด้านอาหาร งานประดิษฐ์ งานหัตถกรรม การปรุงยาสมุนไพรและการนวดส่วนใหญ่ จะไม่ซับซ้อนมากนักเน้นวัสดุอุปกรณ์การผลิตที่หาได้ง่ายใน ท้องถิ่น ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีอุปกรณ์หนัก แต่จะใช้วัสดุต่างๆ ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นชุมชน กรณีที่เป็นภูมิ ปัญญาท้องถิ่นด้านการแสดงส่วนใหญ่ก็จะมีพัฒนาต่อยอดการแสดงให้ทันสมัยเหมาะกับยุค ปัจจุบันมากขึ้น

2. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

2.1 สภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

2.1.1 รูปแบบในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานศึกษามีรูปแบบการนำ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ดังนี้

1) การเชิญเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานศึกษา หรือเป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่เป็นผู้ปกครองของผู้เรียนหรือเป็นครูที่เกษียณอายุราชการที่เป็นผู้ที่มีสาขาอาชีพเฉพาะด้าน ก็จะมาช่วยสอน ซึ่งมีหลากหลายสาขาอาชีพ

2) การนำนักเรียนไปศึกษาเรียนรู้กับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บ้าน ในกรณีที่ผู้ ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นบางคนไม่สะดวกในการมาที่สถานศึกษา อาจจะเนื่องจากต้องขนย้ายอุปกรณ์

2.1.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน ส่วนใหญ่คือกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลานามัย และกลุ่มสาระภาษาอังกฤษ

2.1.3 เวลาที่สถานศึกษาเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยสอนนั้นทำในหลายวิธีคือ 1) เชิญมาในเวลาเรียนปกติ 2) เชิญมานอกเวลาเรียนปกติ เสาร์-อาทิตย์

2.2 ปัญหาการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายตอบแทนผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การย้ายภูมิลำเนาหรือการปิดกิจการของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเสียชีวิต 4) การประสานงานกับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) ภูมิปัญญามีความรู้แต่ถ่ายทอดไม่เป็น ส่วนการนำผู้เรียนไปนอกสถานศึกษาก็พบปัญหาเช่นเดียวกัน เช่น การดูแล ควบคุมอาจไม่ทั่วถึง และพาไปได้เฉพาะบางกลุ่มเท่านั้นค่อยๆ หายหายไป ส่วนปัญหาอื่นๆ ได้แก่ ข้อมูลผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีค่อนข้างน้อย และหาแหล่งข้อมูลยาก เป็นต้น

3. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา มีข้อมูลสรุปได้ดังนี้

3.1 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลีไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษามีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1.1 การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปของเว็บไซต์ เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการสืบค้นอ้างอิงสำหรับนักเรียน นักศึกษาและผู้ที่สนใจ โดยมีการปรับข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ

3.1.2 การจัดทำเป็นเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุทัศน์และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงความสามารถและผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.3 การสืบทอดภูมิปัญญา ด้วยการส่งเสริมให้มีผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ไว้ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.4 จัดทำทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเชิดชูเกียรติของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นและผลงานของแต่ละคน

3.1.5 ส่งเสริมให้มีคณาจารย์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการฝึกผู้เรียนที่สนใจไปศึกษาเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถอธิบายและถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้สนใจ

3.1.6 จัดให้มีงานนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลีในทุกปีหรือทุกภาคเรียน และรณรงค์ให้สถานศึกษาทุกแห่งให้ความร่วมมือในการนำผู้เรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง เพื่อให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยมีเงื่อนไขปัจจัย ดังนี้

1. หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดให้มีหน่วยงานหลักรับผิดชอบจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี หรืออาจเป็นสถาบันทางการศึกษาใดสถาบันหนึ่งรับผิดชอบจัดทำฐานข้อมูล
2. ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโดยผู้รับผิดชอบเชิญหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานท้องถิ่น สถานศึกษา ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน เป็นต้น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. มีแผนงานโครงการและงบประมาณรองรับในการดำเนินการบริหารจัดการโครงการต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลงานอย่างเป็นรูปธรรม
4. มีการประเมินติดตามผลการดำเนินการเป็นระยะๆ พร้อมทั้งมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ

3.2 การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ ในการจัดการเรียนรู้ มีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

3.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษา ควรมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาอย่างจริงจัง และนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยคณะครู อาจารย์และผู้บริหารต้องร่วมกันทำหลักสูตรท้องถิ่นและดึงแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนโดยกำหนดแนวทางการสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาของรายวิชา หรือจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม มีการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมให้นักเรียน รักในชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง

3.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา ควรสร้างโอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยสร้างเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในรายวิชาการศึกษาทั่วไป หรือสร้างเนื้อหาที่สอดแทรกเข้าไปในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาให้นักศึกษามีจิตสำนึกรักชุมชนท้องถิ่นที่อาศัย ตลอดจนสร้างโอกาสให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยถ้านักศึกษาสนใจสามารถศึกษาเรียนรู้อย่างจริงจังเพื่อนำมาใช้ประกอบอาชีพต่อยอดได้ในอนาคต

โดยมีเงื่อนไขปัจจัย ดังนี้

1. ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอบางพลีต้องส่งเสริม สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา และการจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือจัดทำเป็นเนื้อหาสอดแทรกในรายวิชาที่เกี่ยวข้องในระดับอุดมศึกษา และกำหนดเป็นมาตรการให้มีการนำไปใช้อย่างจริงจังทุกสถานศึกษา
2. ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ในอำเภอบางพลีต้องเข้ามาร่วมดำเนินการจัดทำหลักสูตร
3. จัดให้มีแผนงานโครงการและงบประมาณรองรับในการดำเนินการ

4. มีการประเมินติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอบางพลี จำนวน 36 ภูมิปัญญาจากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 23 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 40 - 60 ปีมากที่สุด และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในตำบลบางโฉลง ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ เป็นภูมิปัญญาทางสาขาคหกรรม ด้านการทำอาหาร ได้แก่ ปลาสดตากแห้งทอดเผือก ปลาสดบางพลี ขนมกงบางปลา เป็นต้น โดยผลิตภัณฑ์บางอย่างก็มาปรับปรุงพัฒนาให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น อาหารบางอย่างเป็นอาหารที่ได้มาจากการศึกษาเรียนรู้โดยทำขึ้นมาใหม่ เช่น เฉาก๊วยเห็ดหูหนู เห็ดสวรรค์ **สาขาศิลปกรรม** ด้านหัตถกรรม และด้านงานประดิษฐ์ ส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือในการผลิต ต้องมีความประณีตสวยงาม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง ซึ่งบางผลิตภัณฑ์ก็เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น กล้องกระดาษทิวจากผักตบชวา กระเป๋าหนังปลากระเบน เครื่องหนังจระเข้ เครื่องปั้นวิจิตรศิลป์ ฝาซีเดคูพาจ เป็นต้น สำหรับด้านดนตรีนาฏศิลป์ ได้แก่ ละครชาตรีคณะสุดประเสริฐ **สาขาสาธารณสุข** ด้านการแพทย์แผนไทย และด้านสมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของสมุนไพร เช่น ยาหม่องสมุนไพรตราตาคำฝ้าย น้ำมันขมิ้นชัน ขี้ผึ้งสมุนไพรเสลดพังพอน เป็นต้น **สาขาเกษตรกรรม** ด้านการทำไร่ ได้แก่ การปลูกผักปลอดสารพิษ ภูมิปัญญาส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และมีความรู้ประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปีและ 31 ปีขึ้นไปและมีการพัฒนาฝีมือตนเองอยู่เสมอรวมทั้งมีการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อไปซึ่งเป็นการฝึกฝีมือตลอดเวลารวมทั้งการพัฒนาผลงานอย่างต่อเนื่อง มีอายุ 40 - 60 ปีมากที่สุด จากงานวิจัยของสมบัติ พรหมพันธ์ (2551) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของผู้สูงอายุในโครงการส่งเสริมศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะค้นหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ให้เหมาะสมหรือสอดคล้องกับภูมิปัญญาที่มีอยู่ เพื่อเป็นองค์ความรู้ไม่ให้สูญหายและมีการนำไปใช้ประโยชน์ ตลอดจนต้องการให้หน่วยงานของรัฐเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุด้านการใช้ภูมิปัญญา ต้องการได้รับเชิญไปให้ความรู้และให้นำตลาดรองรับผลผลิตอีกด้วย และสอดคล้องกับ พระมหาสิรินธร สุรินโท บัวไข (2551: 34) ที่ว่าการเชิญผู้สูงอายุที่เป็นวิทยากรถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ตนเองรู้สึกว่ามีคุณค่า สามารถทำประโยชน์ให้ลูกหลานเยาวชนในชุมชนได้

2. งานของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลงานหรือผลิตภัณฑ์ผสมผสานกันระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นรุ่นเก่า กับภูมิปัญญาท้องถิ่นรุ่นใหม่ ผลิตภัณฑ์หรือผลงานที่เป็น **สาขาคหกรรม** เช่น อาหาร ก็จะมีทั้งที่เป็นของโบราณส่งต่อมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น ปลาสดตากแห้งทอดเผือก ขนมกงบางปลา เป็นต้น โดยผลิตภัณฑ์บางอย่างก็มาปรับปรุงพัฒนาให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น อาหารบางอย่างเป็นอาหารที่ได้มาจากการศึกษาเรียนรู้โดยทำขึ้นมาใหม่ เช่น เฉาก๊วยเห็ดหูหนู เป็นต้น **สาขาศิลปกรรม** ด้านหัตถกรรม และด้านงานประดิษฐ์ ส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือในการผลิต ต้องมีความประณีตสวยงาม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง ซึ่งบาง

3. ผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ ผู้ทรงภูมิปัญญาแต่ละท่านจะมีกระบวนการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ในลักษณะที่แตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้ทรงภูมิปัญญาโดยเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการคิดค้นและจากการเรียนรู้ถูกเรียนผิด หรือการลองถูกลองผิดด้วยตนเอง ผ่านการฝึกฝนและพัฒนาฝีมือมานานงานที่ออกมาทั้งสวยและไม่สวย แต่อาศัยใจรักและความมุ่งมั่นค่อยๆ พัฒนาฝีมือ การได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดามารดา บรรพบุรุษ และนำมาปฏิบัติจนมีความเชี่ยวชาญ มีการคิด พัฒนาลักษณะของผลิตภัณฑ์ต่อยอดจากของเดิมให้มีความทันสมัยและเป็นที่ต้องการของคนมากขึ้น นอกจากนี้มีการพัฒนาตนเองด้วยการไปศึกษาข้อมูลจากแหล่งความรู้อื่นๆ เช่น เข้าฝึกอบรมกับภาครัฐ ซึ่งนำมาปรับปรุงให้เกิดความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ที่จะสามารถนำมาใช้ได้สะดวกยิ่งขึ้น การเรียนรู้จากครูรุ่นเก่า ครูบาอาจารย์และการฝึกปฏิบัติจริงจนทำให้เกิดความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ มีหาทำทางที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีการหาลูกเล่นต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซากจำเจ ทำให้สามารถนำมาประกอบอาชีพตั้งเป็นคณะของตนเองได้ในที่สุด การสังเกตวิธีทำ และใช้วิธี “ครูพักลักจำ” แล้วค่อย ๆ มาลองทำดู เช่น การทำขนมเบี๊อง และการเรียนรู้โดยการเข้ารับการอบรมจากสถานที่จัดฝึกอบรมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เรไร ไพรวรรณ (2548: 20 – 23) ที่สรุปว่ากระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ มีอยู่ 8 รูปแบบหลักๆ คือ การลองผิดลองถูก การลงมือทำจริง การสาธิตวิธีการ / การสั่งสอนด้วยการบอกเล่า การเรียนรู้โดยพิธีกรรม มาจากศาสนา การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม และครูพักลักจำ

4. ผลการศึกษากรรณวิถีในการผลิตผลิตภัณฑ์และการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น กรรณวิถีในการผลิตผลิตภัณฑ์ของผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่ จะไม่ซับซ้อนมากเน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่าย ใช้วัสดุง่ายๆ ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น นอกนั้นก็ผลิตผลิตภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่นที่มีอยู่โดยทั่วไป การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทั่วไปผู้ทรงภูมิปัญญาจะมีการถ่ายทอดความรู้ การถูกเชิญชวนไปเป็นวิทยากรสอนตามสถานที่ต่างๆ ให้กับกลุ่มคนทั้งในสถานที่ราชการและเอกชน มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับญาติ พี่ น้อง เพื่อนและคนอื่นๆ ที่สนใจเป็นรายๆ ไป เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 91 - 92) ที่ว่ากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมและด้านเศรษฐกิจ ของชุมชนมีวิธีการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายรูปแบบด้วยกัน คือ 1) ถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว เป็นวิธีการถ่ายทอดโดยการบอกกล่าวกับบุคคลที่เป็นญาติสนิทกัน เพื่อนสนิทกันหรือเป็นลูกหลานอยู่ในครอบครัวเดียวกัน จะไม่ยอมถ่ายทอดให้กับคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติหรือเพื่อนสนิทกัน 2) การถ่ายทอดโดยการรวมกลุ่มกัน เป็นวิธีการที่ขยายผลได้ดีและ

5. การศึกษาสภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้สถานศึกษามีรูปแบบการนำผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดย 1) การเชิญเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานศึกษา หรือเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นผู้ปกครองของผู้เรียนหรือเป็นครูที่เกษียณอายุราชการที่เป็นผู้ที่มีสาขาอาชีพเฉพาะด้านก็จะเชิญมาช่วยสอน ซึ่งมีหลากหลายสาขาอาชีพ 2) การนำนักเรียนไปศึกษาเรียนรู้กับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บ้าน ในกรณีที่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นบางคนไม่สะดวกในการมาที่สถานศึกษา ไม่สะดวกในเรื่องของเวลา ไม่สะดวกในการเดินทางมาสถานศึกษา ก็จะมีการนำผู้เรียนไปศึกษาเรียนรู้กับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บ้านโดยตรง สำหรับสาระการเรียนรู้ที่เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน ส่วนใหญ่คือ สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สารสนเทศศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สอดคล้องกับ Michaelis (1992 อ้างถึงใน ศิริลักษณ์ ศรีสมบุรณ์, 2553: 26 - 27) ได้เสนอแนวทางการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการเรียนการสอนไว้ คือ 1) การนำประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ประสบการณ์ต่างๆ ที่นักเรียนได้พบเห็น ได้ยิน ได้ฟังในชีวิตประจำวันมีมากมาย เช่น ข่าว เหตุการณ์ การประกอบอาชีพในชุมชน กิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถนำมาประกอบบทเรียนได้โดยการอภิปราย ซักถามกันระหว่างครูกับนักเรียนหรือนักเรียนกับนักเรียน 2) การทัศนศึกษา ในชุมชนมีสถานที่มากมายที่ครูสามารถนำนักเรียนไปทัศนศึกษา เช่น โรงงาน ฟาร์มโคนม โรงสี สถานที่เพาะพันธุ์พืช ห้องสมุด เป็นต้น ซึ่งอาจจะใช้เวลาในการเดินทางมากขึ้นขึ้นอยู่กับระยะทางของสถานที่ที่จะไป อาจจะไปในชั่วโมงเรียน ไปเต็มวัน เต็มสัปดาห์ หรือไปในวันหยุดราชการ 3) เชิญผู้มีความรู้ ความชำนาญมาบรรยายให้นักเรียนฟัง หรือสาธิตให้นักเรียนดูในโรงเรียน และ 4) ให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้รู้ ชำนาญเฉพาะด้านในท้องถิ่น และยังสอดคล้องกับแนวทางของกรมสามัญศึกษา (2544: 3- 6 อ้างถึงใน พระมหาสิรินธร สุรินโท บัวไข, 2551: 27) ที่ว่า สังคมทั่วไปคิดว่าภูมิปัญญาไทยนี้กำหนดให้เรียนในวิชาสังคมศึกษาเท่านั้น แต่ในความเป็นจริง

2.2 ปัญหาการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายตอบแทนผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การย้ายภูมิลำเนาหรือการปิดกิจการของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเสียชีวิต 4) การประสานงานกับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนการนำผู้เรียนไปนอกสถานศึกษาก็พบปัญหาเช่นเดียวกัน เช่น การดูแล ควบคุมอาจไม่ทั่วถึง และพาไปได้เฉพาะบางกลุ่มเท่านั้นค่อยๆ ทอยกันไป ส่วนปัญหาอื่นๆ ได้แก่ ข้อมูลผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีค่อนข้างน้อย และหาแหล่งข้อมูลยาก เป็นต้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศพร สิทธิธนะชัย (2552) เรื่อง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนอนุบาลประชาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1 ที่พบว่า ปัญหาที่พบคือ ขาดการนิเทศและติดตามการจัดแหล่งเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง งบประมาณที่จัดสรรให้กับแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในโรงเรียนยังน้อย ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

5. แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ควรมีหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศ โดยอาจจัดทำเป็นทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปของเว็บไซต์ การจัดทำเป็นเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุทัศน์ และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สำหรับการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษา ควรมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาอย่างจริงจัง ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับ ชนิดา วิสะมิตนันท์ (2541 อ้างถึงใน ศิริลักษณ์ ศรีสมบุรณ์, 2553: 30) ได้กล่าวว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการศึกษา มีขั้นตอนคือ 1) การวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้โดยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนหรือมอบหมายให้คณะกรรมการสำรวจแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและจัดทำสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในชุมชน/ท้องถิ่น 2) ปฏิบัติการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อประโยชน์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ 3) ประเมินผลการใช้แหล่งการ

จากงานวิจัยของ วารีย์ หอมอุดม (2553: 37) ได้กล่าวว่า หลักสูตรของสถานศึกษาในทุกระดับต้องกำหนดให้มีการเรียนการสอนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยเพื่อแสดงความเป็นไทย และ ส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยมาประยุกต์กับการตลาดเพื่อการผลิตและการเผยแพร่ให้นานาประเทศได้รู้จักภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ (2541: 117 – 118) ที่ว่าในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นควรมีการถ่ายทอดผ่านสื่อประเภทต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ตามเงื่อนไขและโอกาสที่มีเหล่านี้ เป็นต้น แนวทางดังกล่าวจะทำให้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่ต่อไป ผู้เรียนได้เรียนรู้ เกิดความรัก ความผูกพัน ภูมิใจในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และสอดคล้องกับ Olsen (1992 อ้างถึงใน ศิริลักษณ์ ศรีสมบุรณ์ , 2553: 27) เห็นว่าโรงเรียนควรจะใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้หลักสูตรและวิธีสอนสอดคล้องกับชีวิตจริงของสังคม ช่วยให้การสอนมีความหมายลึกซึ้งและช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอำเภอบางพลี ควรพิจารณาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษา ไปจัดดำเนินการเพื่อให้เกิดผลงานที่ออกมาเป็นรูปธรรม เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นในอำเภอบางพลี มีความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยในการดำเนินการควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้อื่นในอำเภอบางพลีให้ครอบคลุมทุกแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างครบถ้วนและรอบด้าน
2. ควรมีการศึกษาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภออื่นในจังหวัดสมุทรปราการ ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นและเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการและของชาติให้คงอยู่ต่อไป
3. ควรมีการวิจัยเพื่อหาวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยังคงอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป